

Monedes «Impossibles» de la Guerra de Successió

M. CRUSAFONT I SABATER

El dia 9 d'octubre de 1705 Barcelona queia en mans de l'Arxiduc d'Àustria, el qual era tot seguit aclamat com al tercer dels reis de nom Carles. El seu domini es mantingué fins el 1714.

¿Com poden existir, doncs, croats de Barcelona a nom de Felip IV amb les dates de 1706 i 1707?

Felip V de Castella era en realitat el d'ordinal IV ab països de la Corona Catalano-Aragonesa. ¿Com explicar que els barcelonins, sempre tan gelosos dels seus privilegis acceptassin sens reacció que en els croats batuts a la seva seca hi aparegués l'ordinal V? ¿Com entendre que d'altra banda, hi aparegui en uns croats si i en d'altres no?

L'Arxiduc Carles sembla l'iniciador dels ardits contramarcats, que es bateren a Barcelona des del 1708 al 1711. ¿Com explicar l'existència d'ardits contramarcats i amb les dates 1700 i 1701?

Aquestes notes pretenen, en el que sigui possible, de respondre a aquestes difícils preguntes.

ELS ARDITS DE 1700 I 1701

Els autors clàssics descriuen la sèrie d'ardits anònims contramarcats dels temps de l'Arxiduc, tot relacionant les dates 1707-8-9 i 10.¹ Per la nostra banda

1. Ens referirem als coneguts estudis de J. Botet i Sisó. *Les Monedes Catalanes*. Barcelona 1908-1911. Vol. III. Alois Heiss. *Monedes Hispano-Cristianes*. Madrid, 1865 y R. Vidal-Quadras y Ramón. *Catálogo de la Colección de Monedas y Medallas*. Barcelona, 1892.

hem de dir que l'ardit de l'any 1707 no l'hem vist mai i, en canvi, és bastant freqüent el de l'any 1711, descrit per primera vegada per Gil Farrés.²

L'abundància dels ardots contramarcats fa dubtar de l'existència del de l'any 1707, no vist, com comentem, per cap numismàtic que coneguem ni trobat tampoc per nosaltres en cap museu.

La seva existència és possible, ja que els acords del municipi barceloní, referents al «recello dels ardots» s'inicien el 7 de novembre del 1707.³ En aquest moment però, l'únic indici d'existència de l'ardit del 1707 és la col·lecció Vidal-Quadras, que li atribueix el núm. 9663. El Heiss no assenyala pas, però, aquesta data sinó la de 1708 i Botet dóna erròniament la referència de l'Heiss per al 1707, tot atribuint-li el dibuix 2 de la làmina 85, que en realitat correspon a l'ardit del 1708.⁴

Es possible que Vidal-Quadras confongués la data 1701, curiosament existent, amb la de 1707, que li podria haver semblat més lògica. A manca de proves clares de la seva existència, sembla, doncs, més prudent prescindir de l'ardit de l'any 1707.

La sèrie de deliberacions referents als ardots contramarcats es van produint des de la data que hem mencionat del 7 de novembre de 1707 fins al 4 de setembre del 1712.⁵ Es cert però, que ja a principis de l'any 1712 hi havia dificultats per a mantenir una valoració de mercat de dos diners per als ardots contramarcats, dits «pallofins», en part per la gran quantitat que en corrien de falsos,⁶ com ens ho demostra també l'actual evidència numismàtica. El dia 7 de setembre del 1712 es prengué l'acord de taxar els ardots contramarcats al valor d'un diner, que devia ésser la valoració de mercat.⁷

Aquesta sèrie de dades ens justifiquen l'absència de l'ardit contramarcats de l'any 1712 i l'existència del de l'any 1711, ja que en aquest darrer any encara no ens consta que s'haguéssin detectat aquestes anomalies en la valoració de les peces contramarcades.

En definitiva doncs, la sèrie de dates que concorda bé amb la documentació és la que es mou entre el 1708 i el 1711.^{7.1}

Com explicar però els ardots dels anys 1700 i 1701? Farrés suposa que varen ésser batuts per partidaris de l'Arxiduc en l'interregne originat a finals

2. O. Gil Farrés. «Un interregno barcelonés inédito». *Numario Hispánico*, tomo V, núm. 9. Madrid, 1956, p. 104.

3. Per a la documentació municipal barcelonina ens referirem a les Rúbriques de Bruniquer, com en aquest cas (p. 155) o al Manual de Novells Ardots: E. Gilabert Bruniquer. *Ceremonial dels Magnífichs Consellers y Regiment de la ciutat de Barcelona*. Barcelona, 1915, vol. IV. *Manual de Novells Ardots o Dietari del Antich Consell Barceloní*. Vol. XXIII. Barcelona, 1970.

4. Botet, op. cit., p. 204.

5. Bruniquer, op. cit., p. 155.

6. Ibid., p. 156.

7. Ibid., p. 156.

7.1. Diferents anotacions del *Manual...* (op. cit.), vol. XXVI semblen concordar amb l'inici el 1708; una carta reial del 16-XII-1707 (pág. 59) indica que en aquesta data encara no es batien ardots reencunyats i una lletra de la Ciutat al Rei de finals de febrer de 1708 (pág. 214) sembla clarament assenyalar que l'inici de les reencunyacions s'ha produït en data molt recent, ja que es discuteix sobre els salaris que corresponen als oficials de la seca, atès que el procés d'emissió monetària, en no comportar la fabricació de tegells, és molt més senzilla que en una emissió normal.

de l'any 1700, atès que la mort de Carles II es produeix el mes de novembre de l'any 1700 i l'entrada de Felip IV de Castella a Madrid el 8 de febrer de l'any 1701.⁸

Certament, aquest interregne no va pas existir:

1. El 8 de novembre de 1700 la ciutat de Barcelona rep la notícia de la mort de Carles II i *ahora* la comunicació que en el seu testament ha designat, per successor, Felip IV.⁹ No hi va haver doncs «estado de incertidumbre» com diu Gil Farrés. Els barcelonins sabien perfectament a què havien d'atendre's.
2. El dia 26 de desembre del 1700 els barcelonins escriuen al nou rei Felip, tot donant-li la benvinguda. No sembla doncs que hi hagués inicialment una actitud de rebellia.¹⁰
3. Entre el mes d'octubre del 1701 i el gener de 1702 Felip IV celebra Corts a Barcelona i no és fins el maig del 1702 que l'Arxiduc es comença a moure seriosament, tot declarant una guerra que, de fet, no s'iniciarà fins dos anys després.¹¹

No disposem, doncs, d'un interregne que expliqui aquests ardis. La seva existència és però indubitable. A part del dibuix de l'ardit del 1700 donada pel mateix Gil Farrés a partir d'exemplars del Museu Arqueològic Nacional, Calicó mostra la fotografia d'un altre ardit del 1701 i nosaltres incloem a la nostra làmina (núm. 1) un altre exemplar d'aquesta mateixa data.¹²

¿Responia l'encunyació d'ardits contramarcats a projectes anteriors a l'arribada de l'Arxiduc, posats ja en pràctica l'any 1700 i 1701? Certament la hipòtesi no és pas descabellada, ja que els ralets de dos, dits «segovians», que es bateren a nom de l'Arxiduc entre el 1707 i 1714 s'havien projectat ja molt abans; hi ha deliberacions al Consell de Cent sobre «la fàbrica de Reals de dos» des del 9 d'abril del 1703 i durant els dies 12, 13, 19 i 20 del mateix mes i any.¹³ No fou però fins el 5 de juny del 1706 que la ciutat proposà al rei l'encunyació d'aquesta moneda, que no s'havia de començar a batre fins el 17 de juliol de l'any següent.¹⁴ Si havia succeït això per als rals de dos, ¿podem suposar quelcom de semblant per als ardis contramarcats, acompanyat però d'emissions o proves batudes en els anys 1700 i 1701?

Nosaltres ens inclinem a rebutjar aquesta hipòtesi. Un acord del 23 de gener del 1706 parla del «preu fet de fer un Torcol per la Casa de la Seca, a

8. Gil Farrés, op. cit., p. 104.

9. *Manual de Novells Ardis*, op. cit., p. 153.

10. *Ibid.*, p. 313.

11. F. Mateu i Llopis. «Les encunyacions de l'Arxiduc Carles a Barcelona i l'estat del tresor reial durant la Guerra de Successió. Documents per a l'estudi llur». *Estudis Universitaris Catalans* XVII. Barcelona, pp. 1-39, separata, p. 5.

12. Gil Farrés, op. cit., p. 104. F. Calicó-X. Calicó-J. Trigo. *Monedas españolas desde Felipe IV a Isabel II*. Barcelona, 1980, p. 158. El nostre exemplar, que respon, pel demés a les característiques del tipus Botet-989, té un pes de 1,05 gr. i un diàmetre de 17 mm.

13. Bruniquer, op. cit., p. 154.

14. Mateu y Llopis, op. cit., pp. 5 i ss.

fi de poder ab ella marcar la moneda».¹⁵ No es tracta pas de molinets, dels quals disposava la Seca de Barcelona des del 1611,¹⁶ sinó que ha d'ésser una altra mena d'estri, probablement més senzill. Cal observar que es parla de «marcar» la moneda, el que suggereix ja una contramarca. Encara avui la paraula *tòrcul* designa una premsa. Podem observar també que els ardots contramarcats no presenten pas la curvatura pròpia de les monedes fetes a molinet sinó que són plans, com si efectivament haguessin estat contramarcats amb una petita premsa manual.¹⁷

Sembla doncs clar que hi ha una relació entre la contramarca d'ardits i l'adquisició del «Torcol», per a la qual s'inicien els tràmits el 1706.

Al nostre entendre doncs, els ardots del 1700 i 1701 no poden respondre més que a errors de gravador i han d'ésser emissions del temps de l'Arxiduc, en el regnat del qual i no en el de Felip V cal classificar aquestes monedes.^{17.1}

L'ORDINAL V EN ELS CROATS DE FELIP IV DEL 1705

En la publicació dels resultats de les Corts del 1701-1702 s'indica clarament «Felip IV de Aragó, y V de Castella, Comte de Barcelona, etc.».¹⁸ Igualment en el Manual de Novells Ardots s'utilitza l'ordinal IV normalment,¹⁹ per bé que en alguna ocasió aparegui el V.²⁰

Cada regne defensava la utilització dels seus propis ordinals i resulta, per tant, sorprenent que Catalunya acceptés l'ordinal V.²¹

Al nostre entendre, aquesta acceptació fou, o bé una actitud inicial corregida després o bé un error inicial dels gravadors de la seca.

Badia, en descriure els croats de Felip IV dona tres varietats de llegendes de l'anvers; per al crot del 1705²²:

15. Bruniquer, op. cit., p. 154.

16. Ibid., p. 159.

17. Vid. *Gran Enciclopèdia Catalana*. Vol. 14. Tòrcul.

17.1. Una carta de la Ciutat al Rei, datada a finals del mes de febrer de 1708 (*Manual...* op. cit., vol. XXVI, pp. 214-215) sembla d'altra banda confirmar-ho, en assenyalar que el procés de reencunyació com a mitjà d'obtenir moneda és nou a la seca: «Es dicha operación o practica de recellar moneda tan nueva a la Ciudad que no se encuentra noticia haverse en ella por ningun tiempo executada...». Malgrat que parli de «recello» no es refereix pas a la contramarca, tot afegint algun element distintiu (una B o un escudet de la Ciutat), tal com s'havia fet en moltes altres ocasions (Ferran II una B, Carles I una B, Felip IV una B als trentins, Guerra dels Segadors un escudet de la Ciutat als trentins, etc.) sinó a un contramarcats total, reimprimint la major part de la moneda, és a dir, un reencunyat sobre tegells ja usats. Aquesta pràctica, que té una intencionalitat d'estalvi ben clara, també s'utilitzarà més endavant, tot convertint aquests ardots en «xavos» durant l'ocupació francesa de Barcelona als anys 1808-14 (vid. A. M. Balaguer, «Les emissions barcelonines de l'Ocupació Napoleònica segons els llibres de comptabilitat de la seca (1908-1914)» *Acta Numismàtica X*. Barcelona 1980, pp. 171-187).

18. *Constitucions, Capítols i Actes de Corts*. Barcelona, 1702.

19. *Manual...*, op. cit., p. 164.

20. Ibid., p. 335.

21. Vegem, per exemple la protesta dels navarresos l'any 1561: «...tampoco se puede decir PHILIPPUS SECUNDUS sino QUARTUS. Y si ello se diese lugar demás que sería en daño del Reino es también agravio de él, por ser contra de sus Fueros, Leyes y costumbres juradas» J. Marín. *La moneda navarra y su documentación*. Madrid, 1975, p. 109.

22. A. Badia. *Catàleg dels croats de Barcelona*. Barcelona, 1969, pp. 205-206.

1. PHILIP.9.D.G.HISP.REX
2. PHILIP.9.*DG. HISP.Rx
3. PHILIP.9.V DG.HISP.Rx

Si estudiem amb atenció aquestes tres llegendes observarem d'una banda la identitat entre la segona i la tercera (manca de punt entre D i G i forma Rx) i de l'altra l'ubicació, certament sorprenent d'una estrella al mig de la llegenda núm. 2.

Nosaltres pensem que l'ordre cronològic de les llegendes és exactament l'invers i que l'estrella no fa altra cosa que dissimular un V inicial. Es a dir, que la seca va iniciar batiments amb una llegenda del tipus 3, amb l'ordinal V. Després es manà suprimir aquest ordinal i per aprofitar els encunyats vells es dissimulà aquest tot superposant-hi una estrella i, més endavant, es feren nous encunyats, ja sens l'ordinal V. Certament aquesta actuació seria molt més coherent amb la tradicional defensa que els catalans havien fet dels seus trets diferencials.

Si observem atentament un croat amb llegenda 2 advertirem sens dificultat com sota l'estrella s'amaga una V. Així succeeix quant menys, en el croat que presentem a la làmina amb el núm. 2.

Així doncs, l'ordinal V apareix inicialment per error o per tolerància, però desapareix més endavant en les noves emissions, tot canviant també la llegenda, que ara portarà el REX en comptes de Rx.

ELS CROATS DEL 1706 I 1707 A NOM DE FELIP

Badia publica en el seu catàleg dos croats que assenyala com a únics, corresponents al regnat de Felip V. L'un d'ells, el 1166 porta la data 1706 i pertanyia llavors a la col·lecció Baucis i l'altra, el 1167 porta la data 1707 i es troba al Gabinet Numismàtic de Catalunya.²³

Certament, els exemplars descrits per Badia ens creen ben poques preocupacions.

L'exemplar del 1706 té una factura tosca, una efígie grotesca i tot l'aire d'ésser fals. Pel que fa al del 1707, es tracta d'una falsificació ingènua i induïble. El mateix Badia, habitualment tan «permissiu» dubta en aquest cas de l'autenticitat del darrer croat. Malgrat la falsetat evident de les peces, els catàlegs comercials recullen aquests croats i, en base a la raresa, els assignen un alt preu.

Per a complicar, però, les coses vegem ara dos nous exemplars, un del 1706 i l'altra del 1707, ambdós a nom de Felip i d'indubtable autenticitat:

1. Croat de plata

a/ PHILIP.9.D.G.HISP..REX Efígie de Felipe IV, a l'esquerra

r/ —BAR—CINO—CIVI—1706— Creu de croat. La data amb l'anell

pes: 1,98 gr. Ø: 20,5 mm. Inèdita Làmina n.º 3

23. Ibid., p. 206.

2. Croat de plata

Semblant a l'anterior. Ilegible part de la llegenda de l'anvers, però es veu que acaba en REX. Al revers data 1707 coincidint amb els tres punts.

pes: 2,22 gr.

Ø: 20,8 mm

Inèdita

Làmina n.º 4

L'aparició d'aquestes peces autèntiques ens retorna la incògnita amb tota la seva cruesa: ¿Com poden existir croats a nom de Felip IV i de les dates 1706 i 1707 si Barcelona era en mans de Carles III des del 1705 al 1714?

Cal, en primer lloc, observar la continuïtat en l'actuació del Consell barceloní, en certa manera al marge dels canvis a la cúpula reial. La fàbrica de croats de pes lleuger, dits ralets, es va començar a preparar el 17 de gener del 1673. Les deliberacions referents a la seva encunyació porten les dates següents²⁴:

17.1.1673	7.2.1675	25.9	9.8	3.9	9.5
27.3	14.2	13.7.1682	18.8	7.9	24.5
5.8	11.1.1677	2.9	7.11	14.9	25.5
12.9	15.1	5.9	12.11	22.11	30.5
17.1.1674	3.2	22.10	15.11	5.1.1695	16.6.1705
22.1.	4.3	26.11	27.11	12.1	16.11
27.1	8.3	19.6.1685	29.11	14.1	23.11
22.2	13.3	22.3.1687	3.7.1692	15.9.1697	10.12
2.5	17.3	31.3	7.7	13.2.1698	31.12
1.6	20.3	3.4	6.10	4.3	2.1.1706
7.6	27.3	9.4	14.2.1693	22.3	13.2
2.7	30.3	25.4	14.5	2.4	18.2
7.8	24.4	9.5	13.7	8.4	25.2
12.9	1.6	7.6	21.7	16.4	29.3
13.9	22.3.1680	19.7	27.7	24.4	5.6
27.11	2.4	28.7	4.8	29.4	13.6
28.11	21.8	5.8	2.9	5.5	6.9
					1.9.1713

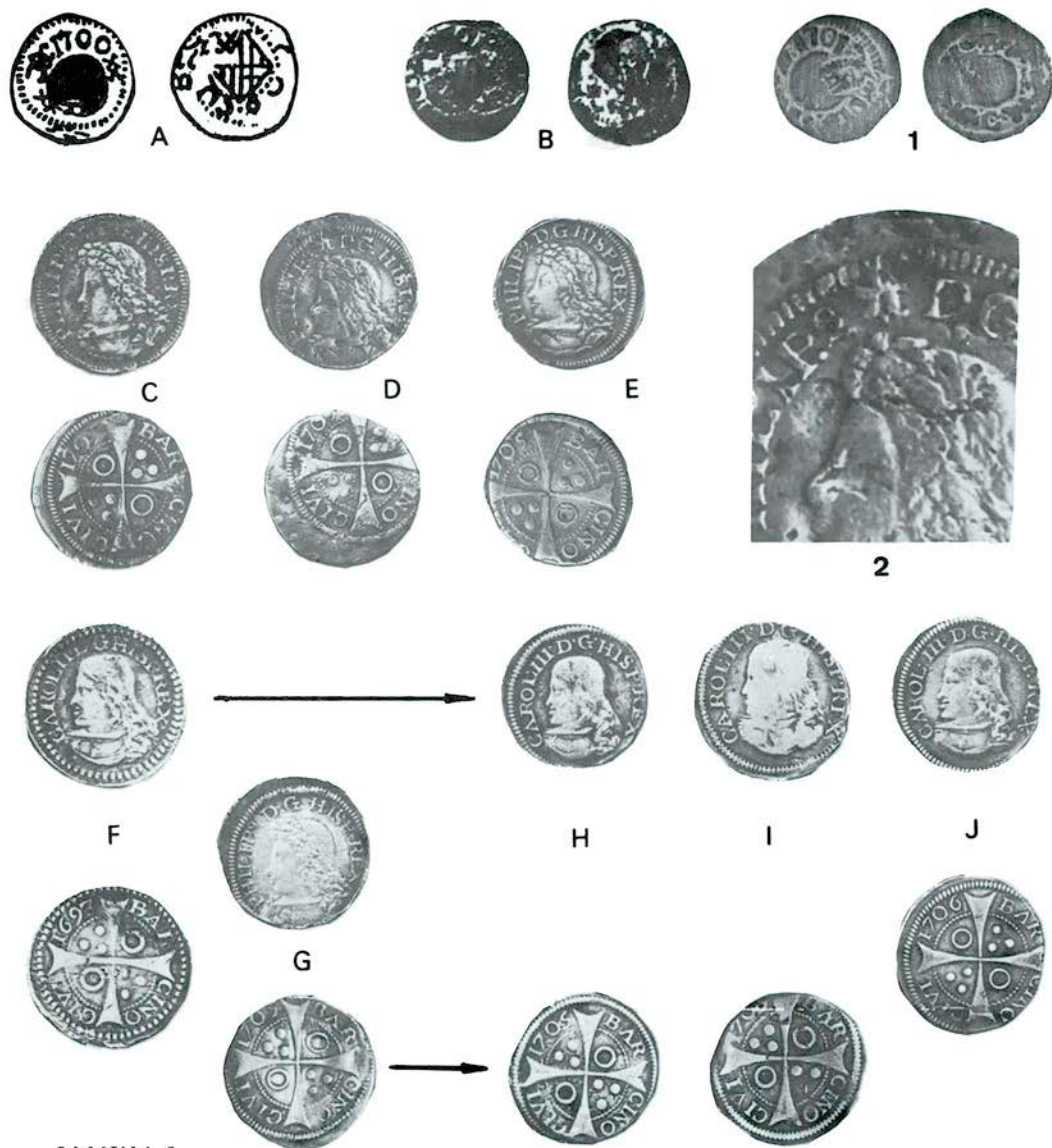
Com podem veure, els anys que l'evidència numismàtica ens mostra que s'encunyà (són els anys en cursiva) es corresponen amb aquells al llarg dels quals hi ha nombrosos acords i deliberacions sobre encunyació de ralets. La línia de punts de la taula, que assenyalava el canvi dinàstic, no sembla pas afectar la dinàmica de les emissions.

Cal advertir que el croat de l'any 1688 assenyalat per Badia amb el núm. 1143 no existeix pas. Badia copià l'error de Botet i Sisó, que el suposà existent a la col·lecció Vidal-Quadras. En realitat el núm. 9365 de la col·lecció Vidal-Quadras correspon a un croat de l'any 1682.²⁵

Cal doncs eliminar el croat del 1688 i per tant el núm. 1143 del catàleg de Badia, moneda que aquest autor no pogué, naturalment, ilustrar.

24. Bruniquer, op. cit., pp. 151 i ss.

25. Badia, op. cit., p. 201.

LAMINA I

A-Dibuix d'un ardit del 1700 publicat per Gil Farrés. B-Ardit del 1701 publicat per Calicó. 1-Altre exemplar del 1701. Es tracta d'errors de gravador, ja que l'emissió començà el 1708. C, D i E-Les tres varietats de croat de Felip IV, la primera amb l'ordinal V, la segona amb una estrella que dissimula aquest ordinal i la tercera, sens ordinal. 2-Ampliació de la varietat D, per a mostrar la correcció de l'ordinal, convertit en estrella. F a J-Els croats de l'Arxiduc H, I, foren inicialment el resultat d'aprofitar punxons de Carles II(F) per a l'anvers i encunys de Felip IV(G) per al revers, tot corregint la data de 1705 a 1706. En alguns exemplars com ara el I la correcció es veu clarament. En d'altres, com ara l'H, resulta menys perceptible. Tots són però del 1706, any en què s'inicià el batiment. Més endavant es feren ecunys del 1706 per al revers, tal com podem veure a l'exemplar J.

Pel que fa als misteriosos croats del 1706 i 1707 a nom de Felip, Mateu recull una cita documental que ens donarà una part important de la solució: el 13 de febrer de 1706 sembla que s'inicia l'encunyació de ralets a nom de Carles III, d'acord amb la concessió de batre'n 300.000 lliures obtinguda el 31 de desembre del 1705. «S'encunyà la nova moneda amb un vell encuny de Carles II *ajuntant-hi un punt fer fer lo número de Tercer y posant lo any 1706.*»²⁶

Aquestes interessants notícies ens demostren:

1. Que les emissions de l'Arxiduc començaren l'any 1706 i amb croats portant aquesta data. No existeix, doncs, el pretès croat de Carles III amb data 1705 que publiquen la major part d'autors i que nosaltres havíem cercat inútilment.^{26.1} El mateix Badia dona com a única mostra d'aquesta moneda un croat precisament retallat de la zona de la data. Hi ha, això si, croats amb data 1706 obtinguda corregint un encuny de revers del 1705 i és fàcil que un croat corregit defectuosament hagi donat la impressió d'ésser del 1705. Així doncs els únics croats del 1705 són els de Felip IV.²⁷
2. Els encunys d'anvers dels croats de Carles III ens mostren en realitat l'efígie de Carles II. Aquest fet, ara documentat, és evident comparant els croats de l'Arxiduc amb els de Carles II dels anys 1693 i 1698. L'única moneda catalana de l'Arxiduc que porta doncs la seva efígie autèntica són els diners del 1708, 1709 i 1710, curiosament els que havien estat classificats erròniament per Salat i Heiss com a pertanyents al regnat de Felip IV.²⁸
3. Si els reversos dels croats de l'Arxiduc s'obtingueren retocant inicialment la data de 1705, com diu la notícia del 13 de febrer

26. Mateu, op. cit., p. 14.

26.1. La Ciutat havia demanat a finals de novembre de 1705, permís per a encunyar moneda (*Manual...* op. cit., vol. XXV, p. 238). El *Manual...* no cita la concessió del 31 de desembre del 1705, però sí una altra (que no apareix detallada a la seva data) del mes de març de 1706, per la qual s'autoritza a batre 20.000 unces de plata en ralets, és a dir, la unitat de plata amb el tipus de l'antic croat. Això es dedueix de la carta del mes de juny del 1706 (*Manual...* op. cit., vol. XXV, p. 258), en la qual la Ciutat es queixa al rei que s'havien ultrapassat les quantitats a encunyar i en comptes de les 20.000 unces proposades se n'havien encunyat més de 42.000. El text del document semblaria indicar que les emissions s'havien iniciat a conseqüència de la concessió del febrer del 1706, la qual cosa concordaria amb la data que dona Mateu per al principi de l'encunyació. Caldria un estudi a fons de la documentació municipal d'aquest període per a aclarir definitivament les dates, cosa que escapa ara als nostres objectius. En qualsevol cas, sembla clar que no es pogueren batre croats o ralets a nom de l'arxiduc l'any 1705.

27. En un altre article, Mateu sembla abonar l'existència de batiments l'any 1705, a a nom de Carles. La notícia és quant menys confusa i sembla contradir-se amb la que citem aquí, que Mateu treu de Carreras Candi, el qual l'obté dels originals de les Deliberacions del municipi barceloní. Vegeu: F. Mateu i Llopis. «Les primeres encunyacions barcelonines de Felip V». *Estudis Universitaris Catalans*. Vol. XVIII. Any 1933, pp. 92-104. P. 93. Es probable que Mateu es basi en la pretesa existència dels croats del 1705, assenyalada ja, erròniament per Vidal-Quadras i Botet i Sisó. Tal com hem dit, és a voltes difícil d'apreciar la correcció del 6 sobre el 5 de la data 1705.

28. Vegeu Botet, op. cit., p. 206, comentant aquesta errònia classificació.

abans citada (i ens ho corrobora l'existència d'encuny de revers corregits de 5 a 6), no havent-hi croats de l'Arxiduc del 1705; és evident que *s'aprofitaren els reversos dels croats de Felip IV*.

Els croats de l'Arxiduc de data corregida 1706 sobre 1705 són doncs el resultat de combinar anversos corregits de Carles II amb reversos corregits de Felip IV. Es probable, pel que fa a l'anvers, que en realitat s'aprofitessin els punxons de les efígies de Carles II més que no pas els encunys mateixos: si observem els croats dels anys 1693 i 1698, que són els de l'efígie adoptada per Carles III veurem que no és pas possible d'encabir-hi un altre pal a l'ordinal. En canvi els reversos, evidentment corregits, són els mateixos de Felip IV.

Resulta difícil de comprendre amb exactitud aquest desfici d'aprofitament d'encunys per part de la Seca de Barcelona. De dificultats tècniques no en podia tenir, ja que més endavant veurem com encunya els bells diners de coure i les magnífiques peces de dos rals. Cal doncs pensar en una gran urgència d'encunyar moneda en grans quantitats més que no pas en dificultats de gravació.

Un cop s'esgotaren els encunys corregits de l'any 1705 a 6, la seca fabricà nous encunys amb data 1706, com ens ho demostren els croats que ens han arribat amb aquesta data i que no mostren pas ésser producte d'un retoc d'encuny. Són els croats Badia 1169 a 1171.

Arribats a aquest punt, l'explicació del croat a nom de Felip i data 1706 sembla clara: els operaris de la seca prengueren per error un vell encuny de Felip IV (V de Castella) per a batre els anversos dels croats del 1706. La similitud de les efígies, la fretura per a encunyar grans quantitats i l'aprofitament sistemàtic de vells encunys explicarien aquest error, no pas massa estès, ja que no coneixem més que dos exemplars d'aquestes característiques.

El croat a nom de Felip i del 1707 és però més difícil d'explicar, ja que no coneixem pas croats amb aquesta data i a nom de Carles III.

Com què tant els croats com els rals de dos dits «segovians» foren fets amb molinet, sembla plausible que una emissió (la dels rals de dos) succeís a la de croats i que no s'arribaren a superposar. De fet, a la taula podem veure com les deliberacions referents als ralets o croats acaben el 6 de setembre del 1706, per a no reprendre, en una única cita, el dia 1 de setembre de 1713. Mateu ens demostra que els rals de dos es començaren a batre el 17 de juliol del 1707.²⁹

Cap doncs la possibilitat que des del gener fins al juliol del 1707 es batesin croats a nom de Carles i que ens siguin desconeguts.

Una observació atenta del croat que abans hem descrit, amb data 1707 ens revela que fou encunyat damunt d'una planxa ja marcada. Afortunadament, sobre un dels braços de la creu del revers s'hi aprecien les lletres RO. No sembla que puguin ésser altra cosa que una part del CAROL(VS) d'una primera encunyació o pas pels rodets que no degué quedar ben marcada.

29. Mateu, «Les encunyacions...», op. cit., pp. 5 i ss., on consten els comptes de les encunyacions.

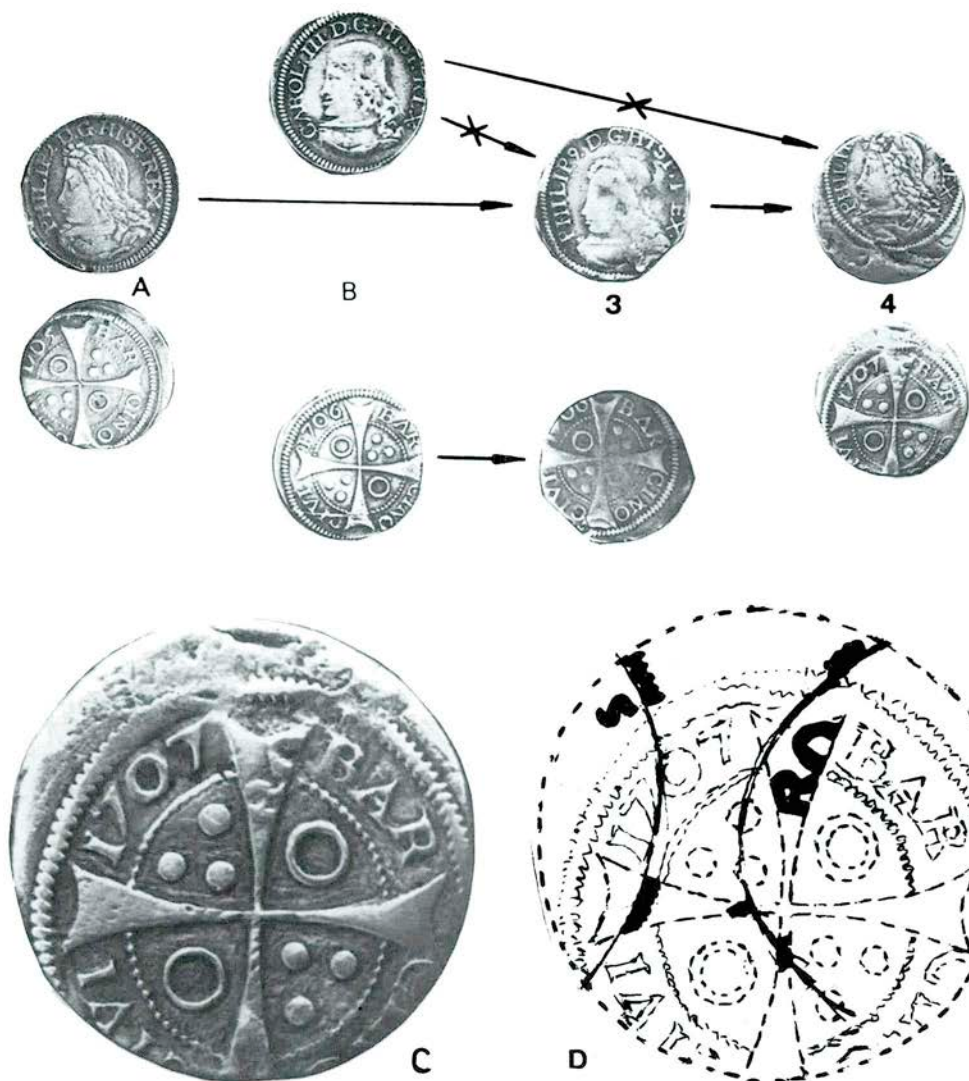
L'operari degué llavors substituir el rodet dels anverssos per un de més ben gravat... que per nou error era de Felip IV. Així es pogué encunyar el nostre misteriós croat a nom de Felip i amb la data 1707. Observem que les lletres visibles han d'ésser RO de CAROL(VS) i no pas RC de BARCINO perquè la R i la C de la paraula BARCINO són separades pels espais de la creu en la forma BAR-CINO.

Una acumulació d'errors, dins una seca atabalada per la pressa d'encunyar una gran massa de monedes és l'única explicació que nosaltres trobem per a justificar unes monedes «impossibles». No sembla pas plausible la hipòtesi alternativa d'una emissió del propi Felip IV fora de Barcelona i seguint els tipus del croat barceloní. El rei que ja l'any 1707 abolia els furs de València i es proposava d'uniformitzar tota l'administració de l'Estat mal podia sentir-se inclinat a encunyar moneda pròpia de Catalunya.

Al nostre entendre doncs, els croats del 1706 i del 1707 a nom de Felip IV cal classificar-los en el regnat de l'Arxiduc Carles, malgrat aquest error d'anvers. Són en realitat producte de la seca barcelonina sota la sobirania d'aquest rei. Amb tot, podem allargar ara un any més (1707) l'emissió del croat de Barcelona que havia iniciat Pere el Gran l'any 1285 (just ara fa set-cents anys) i que tant útil havia estat per al llençament econòmic de Catalunya.³⁰

Podem afirmar doncs ara que el croat de Barcelona s'encunyà al llarg de quatre-cents vint-i-dos anys.

30. Botet, op. cit., vol. II, p. 68. Un altre argument complementari per a poder donar a l'Arxiduc els croats dels anys 1706 i 1707 que porten l'efígie de Felip IV és el seu baix pes. Els darrers croats de Carles II i els de Felip IV de l'any 1705 donen pesos entorn dels 2,5 grams; 2,6/2,3 per a Carles II i 2,7/2,35/2,6/2,7 per a Felip IV en exemplars pesats per nosaltres. Els croats que avui presentem tenen, com hem dit, uns pesos de 1,98 i 2,22, ben en concordança amb altres croats de l'Arxiduc: 1,8/2,05/2,07 en exemplars pesats per nosaltres. La raó d'aquesta caiguda de pes és la talla excessiva de 96 peces el marc aplicada en aquesta ocasió, malgrat l'acord del Consell de Cent que es tallés a 86 o a 87 (*Manual...* op. cit., vol. XXV, p. 258). Les angoixoses finances de l'Arxiduc en plena guerra, degueren provocar aquesta desviació. Si apliquem la relació 96/86 al pes inicial de 2,5 grams, obtenim 2,22, més pròxim al pes dels croats a nom de Carles III, que són també afectats d'un cert desgast. Les talles 96 i 86, sobre un marc de 234 grams haurien de donar, respectivament, pesos de 2,43 i 2,72 grams.

LAMINA II

Els croats 3 i 4, encunyants durant l'Arxiduc Carles, malgrat portar, per error, l'efigie de Felip IV. La làmina explica el mecanisme de l'error: es prengué l'anvers del croat A de Felip, en comptes del B de Carles. En el tipus 3, el revers és com el dels altres croats de Carles III amb data 1706. L'existència del tipus 4 ens demostra que l'any 1707 s'obriren nous encunys per al revers, per bé que el nostre exemplar, l'únic legítim que coneixem, porti també per anvers un encuny erroni de Felip IV. Aquests encunys erronis són del tipus que ara hem situat en darrer lloc per a Felip IV, confirmant la nostra ordenació. C, ampliació del revers del croat 4. D-dibuix que mostra la presència d'una primera encunyació a nom de Carles, per al tegell que després baté l'exemplar 4, del 1707. Hi son visibles, entre altres detalls, les lletres RO de CAROL i la S de HISP.